

Govor akademika Stjepana Damjanovića na promociji knjige J. Paščenka „Juraj Križanić i Ukrajina“, 6. X. 2015.

„Poštovani,

Jevgenij Paščenko dobro je poznat u našim filološkim krugovima, ali i izvan njih jer se bavio i zonama koje značajno probijaju granice filologije i zalaze u crkvenu i opću povijest, u etnologiju i druge znanstvene discipline. Svi ga znamo po marljivosti: nevjerojatan je broj stranica koje je od svoje prve pa do ove sadašnje mladosti ispisao. I kada biste morali naći neki zajednički nazivnik za knjige i rasprave koje je napisao i priredio, taj bi zajednički nazivnik bila riječ UKRAJINA, ime njegove domovine. Jer u gotovo svim njegovim tekstovima osjeća se želja da širi istinu o svom narodu, o njegovoj povijesti i kulturi. Da razbija magle i tjera oblake koje je nakupila ona imperijalna slavistika koja je nerijetko vrijedna dostignuća povezivala s imenima i naroda i atribucijama s kojima ih objektivna znanost nije smjela povezivati i u tom nasilju politike nad znanošću osobito je teško stradala ukrajinska znanost i ukrajinska kultura. Paščenko kao da se zavjetovao da će sve svoje sile uložiti da ispravlja te nepravde, da marljivo skuplja argumente koji pokazuju što je istina. Njegov život, njegova sudbina, ali i problematika kojom se bavio uvjetovala je da je u njegovim tekstovima još jedno narodno ime izvanredno često – Hrvatska. Tako se u njegovim tekstovima jako često prepleću ukrajinska i hrvatska problematika i teško bismo našli osobu koja tako poznaje ukrajinsko – hrvatske veze svih vrsta kao što ih poznaje Jevgenij Paščenko.

Stoga je on bio gotovo predodređen da napiše knjigu koju danas promoviramo. Juraj Križanić jedna je od najzanimljivijih osoba hrvatske kulturne, crkvene i političke povijesti. Za takve osobe obično kažemo da im značenje prelazi granice rođene zemlje, o njemu su važna i velika djela napisali npr. Vatroslav Jagić, i Ivan Golub, posvećeni su mu zbornici i znanstvene rasprave, posebno ih je mnogo na ruskom jeziku i iz pera ruskih znanstvenika. Paščenko nam nudi opsežnu monografiju za koju bismo malo pojednostavljeno rekli da je to Križanić iz ukrajinske perspektive, premda su u knjizi analizirani i hrvatski konteksti i konteksti širi od hrvatsko-ukrajinskih odnosa. Zato je važan onaj podnaslov „Graditelji europske kršćanske unije“ jer on našu misao upućuje u pravom smjeru.

Križanić je vjerovao da se dogovorom Rima i ruskoga cara može stvoriti kršćanska unija i da ona može postati nepremostiva prepreka za Turke. Takva mu se ideja mogla učiniti realnom jer se oblikovao u okvirima i hrvatskoga i ukrajinskoga baroknoga slavizma. Njegov boravak u ukrajinskim prostorima i njegov doticaj s važnim ljudima ukrajinskoga crkvenoga, kulturnoga i političkoga života presudno je utjecao na njegove uvide i njegove stavove. Autor gradi i uvjerljivu sliku složenih i teških ukrajinskih prilika: intelektualne a kadšto i druge elite neprekidno su podijeljene između Zapada i Moskovijske. Zapadnu orijentaciju nikako ne pomažu poljske aspiracije na ukrajinski prostor i bojovno katoličanstvo te zemlje. U

ukrajinskim knjigama i u razgovoru s ukrajinskim ljudima nalazi Križanić nešto od vlastitoga zanesenjaštva i na ciljeve podudarne s njegovima. Na takvo podudaranje ciljeva nije naišao u obožavanoj ruskoj sredini koja naprosto nije bila pripravna prihvatiti ništa od njegovih ideala pa su njegovi snovi poslani na hlađenje u Sibir.

Nakraju svojega kratkoga obraćanja kažem još i ovo:prošlo je puno vremena od kada je kolega Paščenko predao svoj rukopis Matici hrvatskoj. Stalno sam ga uvjeravao da će knjiga izaći i da će izaći u dostojnoj opremi. Objavljivanje rukopisa usporavale su prepreke i teškoće s kojima se Matica i inače bori, a to je da bi puno,lijepih i važnih knjiga trebalo vrhunski izdati u malo vremena i s malo novca. Uz te teškoće bile su i neke specifične, ali sada nećemo o njima. Radujmo se jednoj novoj, dobroj knjizi, jednom odličnom opusu važnoga poglavlja ukrajinsko-hrvatskih odnosa, čestitajmo i zahvalimo autoru i poželimo mu i dalje istraživački žar i upornost.“